॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗ್ರಂಥಾಲಯ,

ಉಡುಪಿ.

ಋಗ್ವೇದಿ

(ಆಶ್ವಲಾಯನ)

ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ ವೈಶ್ವದೇವ

ತರ್ಪಣ ಬಲಿಹರಣ ಸಹಿತ

ಚತುರ್ಥಾವೃತ್ತಿ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಉಡುಪಿ.

1937.

ಕ್ರಯ: 5 ಆಣೆ.

ಉಪೋದ್ಘಾತವು.

ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ಒಬ್ಬನೆಯಾಗಿ ಎಂದರೆ ಇತರ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವನಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ, ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಗಳುಳ್ಳವುಗಳು ಮತ್ತು ಈ ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಭಾವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಹೊರತು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾರವೆಂಬುದನ್ನೂ, ಮಾನವನಾದವನು ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವನೆಂಬುದನ್ನೂ ಯಜ್ಞವಿಧಿಯು ಬೋಧಿಸುವುದು. ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ

ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞೋ ದೇವಯಜ್ಞಃ ಪಿತೃಯಜ್ಞಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಭೂತಯಜ್ಞೋ ನೃಯಜ್ಞಶ್ಚ ಪಂಚಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ಎಂಬುದಾಗಿ ಮನ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ, (ಋಷಿಯಜ್ಞ), ದೇವಯಜ್ಞ, ಪಿತೃಯಜ್ಞ, ಭೂತಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞ ಎಂಬ ಈ ಐದು ಯಜ್ಞಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನು ಪ್ರತಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡತಕ್ಕ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳು. ದೇವರ್ಷಿ ಪಿತೃಮಾನವ ಭೂತಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇವನ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಇವನು ಸಾಲಗಾರನಾಗಿರುವನು. ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಋಷಿಗಳು ನಮಗೆ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಮತ್ತು ಒಂದೊಂದು ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವೂ ಇರುವುದು.

ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ ... ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾಪನವು. ... ತ್ರಗ್ರಂಥ

ಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾ, ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನೂ ತನ್ನನ್ನೂ ತಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ತನಗಿಂತಲೂ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿರುವವರಿಗೆ ಈ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇದು ಅಧ್ಯಾಪನವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನವು ಒಂದು ಯಜ್ಞವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬೇಕು, ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಲಿಯಬೇಕು ಎಂಬುದು ಈ ಯಜ್ಞದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ದೇವಯಜ್ಞದ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಹೋಮ. ದೇವತೆಗಳು ಕೃಪಾಪೂರ್ಣರಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾ, ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ನಮ್ಮನ್ನು ಸಲಹುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವರಾಗಿ ಅವರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸ್ವತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದನ್ನು ಹೋಮಕಾರ್ಯವು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಲೋಕಗಳೂ ಉಂಟು, ಲೋಕಗಳು ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯ ಭಾವದಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇದರ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು.

ಪಿತೃಯಜ್ಞದ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ತರ್ಪಣ ಮತ್ತು ಶ್ರಾದ್ಧ. ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದು, ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ದುಡಿದು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠತರಗತಿಗೆ ತಂದು, ಅದರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಮಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಮತ್ತು ನಮಗೆ ಈ ದೇಹವು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತರಾದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಕುಲದವರಿಗೆ ನಾವು ಸಾಲಗಾರರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಇದರ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥ.

ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞದ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರ. ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಸಿದು ಬಂದವನೊಬ್ಬನಿಗಾದರೂ

ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ, ಬತ್ತಲೆ ಇರುವವರಿಗೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೀಯುತ್ತಾ ಮನೆಯಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ನೆರಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ, ದುಃಖಿಸುವವರಿಗೆ ದುಃಖ ಶಮನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾನವಕುಲೋದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯ ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಈ ಯಜ್ಞದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥ.

ಭೂತಯಜ್ಞದ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಬಲಿಹರಣವು ಮತ್ತು ಊಟ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಅದೃಶ್ಯ ಭೂತ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗಾಗಿ ಕೊಂಚ ಅನ್ನವನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು, ಭೋಜನಮಾಡಿ ಉಚ್ಛಿಷ್ಟಭಾಗವನ್ನು ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎಂಜಲು ತಿನ್ನುವವರಿಗಾಗಿಯೂ ತಿರ್ಯಗ್ಜಂತುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು. ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗಿಂತಲೂ ಕೀಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ನಾವು ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಮಗಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಾಲವಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಪರರಾಗಿಯೂ ದಯಾಳುಗಳಾಗಿಯೂ ಮಾನವರಿರಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಈ ಭೂತಯಜ್ಞದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು.

"ಅಥೋಪನಯನಾತ್ಕರ್ಮ ಕುರ್ಯಾದಾರಭ್ಯ ಯತ್ನತಃ ॥ ಸ್ನಾನಂ ಕಾಲೇ ದ್ವಯೇ ಸಂಧ್ಯಾಂ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಂ ಚ ನೈತ್ಯಿಕಮ್ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಂ ತರ್ಪಣಂ ಚ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಣಾಂ ತಥಾ ॥ ದೇವಾರ್ಚನಂ ಜಪಂ ಭಿಕ್ಷಾಂ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ ॥ ಸೇವಾಂ ಚ ಗುರುವೃದ್ಧಾನಾಂ ಯಜ್ಞಸೂತ್ರಾದಿಧಾರಣಮ್ ॥" ಎಂದರೆ, ದ್ವಿಜನು ಉಪನಯನವಾದಾರಭ್ಯ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ ಆಯಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಜಪ, ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ, ಔಪಾಸನ, ವೈಶ್ವದೇವಾದಿಗಳನ್ನೂ ದೇವತಾರ್ಚನೆಯನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ, ಅಧ್ಯಯನ ದೇವರ್ಷಿ ಪಿತೃಯಮತರ್ಪಣಗಳನ್ನೂ ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂತ ಉಪನಯನ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ "ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇನಾರ್ಚಯೇತರ್ಷೀನ್ ಹೋಮೈರ್ದೇವಾನ್ಯಥಾವಿಧಿ ॥ ಪಿತೄನ್ ಶ್ರಾದ್ಧೇನ ನೄನನ್ನೈರ್ಭೂತಾನಿ ಬಲಿ

ಕರ್ಮಣಾ ॥" (ಮನು) ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ದಿಂದಲೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವೈಶ್ವದೇವಾದಿ ಹೋಮಗಳಿಂದಲೂ, ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಶ್ರಾದ್ಧದಿಂದಲೂ,(ತರ್ಪಣಗಳಿಂದಲೂ) ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಅನ್ನೋದಕಗಳಿಂದಲೂ, ಭೂತಗಳನ್ನು ಬಲಿಯಿಂದಲೂ ಅರ್ಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು. "ಜಾಯಮಾನೋ ವೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರಿಭಿರ್ಋಣವಾನ್ ಜಾಯತೇ" (ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತಾ) ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಾವು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ ವೈಶ್ವದೇವಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಋಣತ್ರಯಗಳೆಂಬ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಗಳ ಋಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕು.

ಪಾವಂಜೆ ಗುರುರಾವ್,

ಪ್ರಕಾಶಕ.

ಉಪೋದ್ಘಾತವು.

ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ಒಬ್ಬನೆಯಾಗಿ ಎಂದರೆ ಇತರ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವನಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ, ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಗಳುಳ್ಳವುಗಳು ಮತ್ತು ಈ ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಭಾವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಹೊರತು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾರವೆಂಬುದನ್ನೂ, ಮಾನವನಾದವನು ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವನೆಂಬುದನ್ನೂ ಯಜ್ಞವಿಧಿಯು ಬೋಧಿಸುವುದು. ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ

ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞೋ ದೇವಯಜ್ಞಃ ಪಿತೃಯಜ್ಞಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಭೂತಯಜ್ಞೋ ನೃಯಜ್ಞಶ್ಚ ಪಂಚಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ಎಂಬುದಾಗಿ ಮನ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ, (ಋಷಿಯಜ್ಞ), ದೇವಯಜ್ಞ, ಪಿತೃಯಜ್ಞ, ಭೂತಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞ ಎಂಬ ಈ ಐದು ಯಜ್ಞಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನು ಪ್ರತಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡತಕ್ಕ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳು. ದೇವರ್ಷಿ ಪಿತೃಮಾನವ ಭೂತಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇವನ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಇವನು ಸಾಲಗಾರನಾಗಿರುವನು. ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಋಷಿಗಳು ನಮಗೆ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಮತ್ತು ಒಂದೊಂದು ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವೂ ಇರುವುದು.

ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ (ಋಷಿಯಜ್ಞ)ದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾಪನವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪ್ರತಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಪವಿತ್ರಗ್ರಂಥ

ಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾ, ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನೂ ತನ್ನನ್ನೂ ತಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ತನಗಿಂತಲೂ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿರುವವರಿಗೆ ಈ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇದು ಅಧ್ಯಾಪನವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನವು ಒಂದು ಯಜ್ಞವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬೇಕು, ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಲಿಯಬೇಕು ಎಂಬುದು ಈ ಯಜ್ಞದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ದೇವಯಜ್ಞದ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಹೋಮ. ದೇವತೆಗಳು ಕೃಪಾಪೂರ್ಣರಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾ, ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ನಮ್ಮನ್ನು ಸಲಹುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವರಾಗಿ ಅವರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸ್ವತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದನ್ನು ಹೋಮಕಾರ್ಯವು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಲೋಕಗಳೂ ಉಂಟು, ಲೋಕಗಳು ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯ ಭಾವದಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇದರ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು.

ಪಿತೃಯಜ್ಞದ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ತರ್ಪಣ ಮತ್ತು ಶ್ರಾದ್ಧ. ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದು, ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ದುಡಿದು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠತರಗತಿಗೆ ತಂದು, ಅದರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಮಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಮತ್ತು ನಮಗೆ ಈ ದೇಹವು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತರಾದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಕುಲದವರಿಗೆ ನಾವು ಸಾಲಗಾರರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಇದರ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥ.

ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞದ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರ. ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಸಿದು ಬಂದವನೊಬ್ಬನಿಗಾದರೂ

ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ, ಬತ್ತಲೆ ಇರುವವರಿಗೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೀಯುತ್ತಾ ಮನೆಯಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ನೆರಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ, ದುಃಖಿಸುವವರಿಗೆ ದುಃಖ ಶಮನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾನವಕುಲೋದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯ ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಈ ಯಜ್ಞದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥ.

ಭೂತಯಜ್ಞದ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಬಲಿಹರಣವು ಮತ್ತು ಊಟ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಅದೃಶ್ಯ ಭೂತ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗಾಗಿ ಕೊಂಚ ಅನ್ನವನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು, ಭೋಜನಮಾಡಿ ಉಚ್ಛಿಷ್ಟಭಾಗವನ್ನು ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎಂಜಲು ತಿನ್ನುವವರಿಗಾಗಿಯೂ ತಿರ್ಯಗ್ಜಂತುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು. ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗಿಂತಲೂ ಕೀಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ ಗಳಿಗೆ ನಾವು ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಮಗಾಗಿ ಮಾಡಿ ರುವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಾಲವಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಪರರಾಗಿಯೂ ದಯಾಳುಗಳಾಗಿಯೂ ಮಾನವರಿರಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಈ ಭೂತಯಜ್ಞದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು.

"ಅಥೋಪನಯನಾತ್ಕರ್ಮ ಕುರ್ಯಾದಾರಭ್ಯ ಯತ್ನತಃ ॥ ಸ್ನಾನಂ ಕಾಲೇ ದ್ವಯೋಃ ಸಂಧ್ಯಾಂ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಂ ಚ ನೈತ್ಯಿಕಮ್ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಂ ತರ್ಪಣಂ ಚ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಣಾಂ ತಥಾ ॥ ದೇವಾ ರ್ಚನಂ ಜಪಂ ಭಿಕ್ಷಾಂ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ ॥ ಸೇವಾಂ ಚ ಗುರುವೃದ್ಧಾನಾಂ ಯಜ್ಞಸೂತ್ರಾದಿಧಾರಣಮ್ ॥" ಎಂದರೆ, ದ್ವಿಜನು ಉಪನಯನಮಾದಾರಭ್ಯ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ ಆಯಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾದಿ ಗಳನ್ನೂ, ಜಪ, ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ, ಔಪಾಸನ, ವೈಶ್ವದೇವಾದಿಗಳನ್ನೂ ದೇವತಾರ್ಚನೆಯನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ, ಅಧ್ಯಯನ ದೇವರ್ಷಿ ಪಿತೃ ಯಮತರ್ಪಣಗಳನ್ನೂ ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂತ ಉಪ ನಯನ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ "ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇನಾರ್ಚಯೇತರ್ಷೀನ್ ಹೋಮೈ ರ್ದೇವಾನ್ಯಥಾವಿಧಿ ॥ ಪಿತೄನ್ ಶ್ರಾದ್ಧೇನ ನೄನನ್ನೈರ್ಭೂತಾನಿ ಬಲಿ

ಕರ್ಮಣಾ ॥" (ಮನು) ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಲೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವೈಶ್ವದೇವಾದಿ ಹೋಮಗಳಿಂದಲೂ, ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಶ್ರಾದ್ಧದಿಂದಲೂ,(ತರ್ಪಣಗಳಿಂದಲೂ) ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಅನ್ನೋದಕಗಳಿಂದಲೂ, ಭೂತಗಳನ್ನು ಬಲಿಯಿಂದಲೂ ಅರ್ಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು. "ಜಾಯಮಾನೋ ವೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರಿಭಿರ್ಋಣವಾನ್ ಜಾಯತೇ" (ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತಾ) ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಾವು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ ವೈಶ್ವದೇವಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಋಣತ್ರಯಗಳೆಂಬ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಗಳ ಋಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕು.

ಪಾವಂಜೆ ಗುರುರಾವ್,

ಪ್ರಕಾಶಕ.

ಹೇತಿಃ ಪರಿವೋ ವೃಣಕ್ತು ಧ್ರುವಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಗೋಪತೌ ಸ್ಯಾತ ಬಹ್ವೀ
ರ್ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಪಶೂನ್ ಪಾಹಿ ॥ ೫ ॥ ಓಂ ಅಥಾತೋ ದರ್ಶಪೂರ್ಣ
ಮಾಸೌ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸ್ಯಾಮಃ ಓಂ ॥ ೬ ॥ ಓಂ ಅಗ್ನ ಆಯಾಹಿ ವೀತಯೇ
ಗೃಣಾನೋ ಹವ್ಯದಾತಯೇ । ನಿಹೋತಾ ಸತ್ಸಿ ಬರ್ಹಿಷಿ ॥ ೭ ॥ ಶನ್ನೋ
ದೇವೀ ರಭಿಷ್ಟಯ ಆಪೋ ಭವಂತು ಪೀತಯೇ । ಶಂಯೋ ರಭಿಸ್ರ
ವಂತು ನಃ ॥ ೮ ॥ ಅಥ ಶಿಕ್ಷಾಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ॥ ೯ ॥ ವೃದ್ಧಿರಾದೈಚ್ ॥
॥ ೧೦ ॥ ಸಮಾಮ್ನಾಯಃ ಸಮಾಮ್ನಾತಃ ॥ ೧೧ ॥ ಮಯರಸತಜಭನಲ
ಗಸಮ್ಮಿತಮ್ ॥ ೧೨ ॥ ಪಂಚ ಸಂವತ್ಸರಮಯಮ್ ॥ ೧೩ ॥ ಗೌಃ
ಗ್ಮಾ ಜ್ಮಾ ಕ್ಷ್ಮಾ ॥ ೧೪ ॥ ಓಂ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓಂ ॥
॥ ೧೫ ॥ ಓಂ ಅಥಾತೋ ಧರ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓಂ ॥ ೧೬ ॥ ಓಂ ಅಥಾತೋ
ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾ ಓಂ ॥ ೧೭ ॥ ಯೋಗೀಶ್ವರಂ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಮ್ ॥
॥ ೧೮ ॥ ನಾರಾಯಣಂ ಸುರಗುರುಂ ಜಗದೇಕನಾಥಂ ಭಕ್ತಪ್ರಿಯಂ
ಸಕಲಲೋಕನಮಸ್ಕೃತಂ ಚ । ತ್ರೈಗುಣ್ಯವರ್ಜಿತಮಜಂ ವಿಭುಮಾದ್ಯ
ಮೀಶಂ ವಂದೇ ಭವಘ್ನಮಮರಾಸುರಸಿದ್ಧವಂದ್ಯಮ್ ॥ ನಾರಾಯಣಂ
ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ನರಂ ಚೈವ ನರೋತ್ತಮಮ್ । ದೇವೀಂ ಸರಸ್ವತೀಂ
ವ್ಯಾಸಂ ತತೋ ಜಯಮುದೀರಯೇತ್ ॥ ೧೯ ॥ ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತೋಽ
ನ್ವಯಾದಿತರತಶ್ಚಾರ್ಥೇಷ್ವಭಿಜ್ಞಃ ಸ್ವರಾಟ್ ತೇನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಹೃದಾ ಯ
ಆದಿಕವಯೇ ಮುಹ್ಯಂತಿ ಯಂ ಸೂರಯಃ ॥ ತೇಜೋವಾರಿಮೃದಾಂ
ಯಥಾ ವಿನಿಮಯೋ ಯತ್ರ ತ್ರಿಸರ್ಗೋ ಮೃಷಾ ಧಾಮ್ನಾ ಸ್ವೇನ ಸದಾ
ನಿರಸ್ತಕುಹಕಂ ಸತ್ಯಂ ಪರಂ ಧೀಮಹಿ ॥ ೨೦ ॥ ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈ
ಸ್ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಂ । ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ

---

೯. ಶಿಕ್ಷಾ ೧೦ ವ್ಯಾಕರಣ ೧೧ ನಿರುಕ್ತ ೧೨ ಛಂದಸ್ಸು ೧೩ ಜ್ಯೋತಿಷ ೧೪ ನಿಘಂಟು ೧೫ ಪೂರ್ವ ಮೀಮಾಂಸಾ ೧೬ ಉತ್ತರ ಮೀಮಾಂಸಾ ೧೭ ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾ ೧೮ ಸ್ಮೃತಿ ೧೯ ಭಾರತ.

ನತ್ವಾ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ನಮೋ ನಮೋ ಶೇಷದೋಷದೂರ ಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ಮನೇ। ವಿರಿಂಚಿಶರ್ವಪೂರ್ವೇಡ್ಯವಂದ್ಯಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯ ತೇ ॥ ೨೧ ॥ ಓಂ ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮೋ ಅಸ್ತ್ವಗ್ನಯೇ ನಮಃ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ನಮ ಓಷಧೀಭ್ಯಃ ॥ ನಮೋ ವಾಚೇ ನಮೋ ವಾಚಸ್ಪತಯೇ ನಮೋ ವಿಷ್ಣವೇ ಮಹತೇ ಕರೋಮಿ ॥ (ಇತಿ ತ್ರಿರುಚ್ಚಾರ್ಯ) ಓಂ ತಚ್ಛಂ ಯೋರಾವೃಣೀಮಹೇ ಗಾತುಂ ಯಜ್ಞಾಯ ಗಾತುಂ ಯಜ್ಞಪತಯೇ। ದೈವೀಸ್ಸ್ವಸ್ತಿರಸ್ತು ನಃ ಸ್ವಸ್ತಿರ್ಮಾನುಷೇಭ್ಯಃ । ಊರ್ಧ್ವಂ ಜಿಗಾತು ಭೇಷಜಮ್ ; ಶಂ ನೋ ಅಸ್ತು ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ । ಶಾಂತಾ ಪೃಥಿವೀ ಶಿವಮಂತರಿಕ್ಷಂ ದ್ಯೌರ್ನೋದೇವ್ಯಭಯಂ ನೋ ಅಸ್ತು । ಶಿವಾ ದಿಶಪ್ರದಿಶ ಉದ್ದಿಶೋನ ಆಪೋವಿಶ್ವತಃ ಪರಿಪಾಂತು ಸರ್ವತಃ ॥ ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ॥ ಓಂ ವೃಷ್ಟಿರಸಿ ವೃಶ್ಚಮೇ ಪಾಪ್ಮಾನಮೃತಾತ್ಸತ್ಯಮುಪಾಗಾಮ್ ॥ ಇತಿ ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ॥ ಸಮಾಪಯೇತ್ ॥ ೧ ॥

೧. ಏತದ್ವಿಸ್ತೃತಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಾಶಕ್ತೌ ವಿದ್ಯುದಸೀತ್ಯನೇನೋದಕಸ್ಪರ್ಶನಾಂತೇ ತಾರವ್ಯಾಹೃತಿ ಸಂಯುಕ್ತಾಂ ಗಾಯತ್ರೀಂ ತ್ರಿರುಚ್ಚಾರ್ಯ ಋಚಮಧೀತ್ಯ ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಇತ್ಯೇತಯಾ ಪರಿದಧಾತಿ ॥ ಋಚಮಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಂ ಕುರ್ಯಾತ್. ಈ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಅಶಕ್ತರಾದವರು ಪ್ರಣವವ್ಯಾಹೃತಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ಮೂರಾವರ್ತಿ ಪಠಿಸಿ ವೇದದ ಒಂದು ಋಕ್ಕನ್ನಾದರೂ ಪಠಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

೨೦ ಭಾಗವತ. ೨೧ ಅಣುಭಾಷ್ಯ.

ದೇವತರ್ಪಣಮ್ ೧.

ಓಂ ದೇವತಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತಿ । ಅಗ್ನಿಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವಿಷ್ಣುಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಬ್ರಹ್ಮಾತೃಪ್ಯತು । ವೇದಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ದೇವಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಋಷಯಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಸರ್ವಾಣಿ ಛಂದಾಂಸಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಓಂಕಾರಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವಷಟ್ಕಾರಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವ್ಯಾಹೃತಯಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಸಾವಿತ್ರೀ ತೃಪ್ಯತು । ಯಜ್ಞಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ತೃಪ್ಯೇತಾಮ್ । ಅಂತರಿಕ್ಷಾಣಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಅಹೋರಾತ್ರಾಣಿ । ಸಂಖ್ಯಾಃ । ಸಿದ್ಧಾಃ । ಸಮುದ್ರಾಃ । ನದ್ಯಃ । ಗಿರಯಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಕ್ಷೇತ್ರೌಷಧಿವನಸ್ಪತಿಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ನಾಗಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ವಯಾಂಸಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಗಾವಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಸಾಧ್ಯಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ವಿಪ್ರಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಯಕ್ಷಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ರಕ್ಷಾಂಸಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಭೂತಾನಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಏವಮಂತಾನಿ ತೃಪ್ಯಂತು ॥

ಋಷಿತರ್ಪಣಮ್ ೨.

ಓಂ ಶತರ್ಚಿನಸ್ತೃಪ್ಯಂತು (ಇತಿದ್ವಿಃ) । ಮಾಧ್ಯಮಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಗೃತ್ಸಮದಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವಾಮದೇವಸ್ತೃಪ್ಯತು ।

---

೧. ಕ್ರಮ:—ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಃ ಸವ್ಯೇನ (ಕುಶಾಗ್ರೈಃ) ಅಂಗುಲ್ಯಗ್ರೈಃ ದೇವತೀರ್ಥೇನ ಏಕೈಕವಾರಂ ತರ್ಪಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್.

ಟಿಪ್ಪಣಿ:— ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಸವ್ಯದಿಂದ (ದರ್ಭೆಗಳ ತುದಿಯಿಂದ) ದೇವತೀರ್ಥವೆನಿಸುವ ಬೆರಳುಗಳ ತುದಿಗಳಿಂದ ಒಂದೊಂದಾವರ್ತಿ ದೇವತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

೨. ನಿವೀತೀ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖಃ (ಕುಶಮಧ್ಯೇನ) ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಮೂಲಸಂಬಂಧಿನಾಋಷಿತೀರ್ಥೇನ ಋಷಿತರ್ಪಣಂ ದ್ವಿಃಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಟಿಪ್ಪಣಿ:— ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ಮಾಲಾಕಾರವಾಗಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ (ದರ್ಭೆಗಳ ಮಧ್ಯದಿಂದ) ಋಷಿತೀರ್ಥವೆನಿಸುವ ಬಲಗೈಯ ಕಿರಿಬೆರಳಿನ ಬುಡದಿಂದ ಎರಡೆರಡಾವರ್ತಿ ಋಷಿತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಅತ್ರಿಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಭರದ್ವಾಜಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವಸಿಷ್ಠಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಪ್ರಗಾಥಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಪಾವಮಾನ್ಯಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಕ್ಷುದ್ರಸೂಕ್ತಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಮಹಾಸೂಕ್ತಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಸನಕಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಸನಂದನಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಸನತ್ಸುಜಾತಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಸನಾತನಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಸನತ್ಕುಮಾರಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಕಪಿಲಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಓಹ್ಯುರಿಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಆಸುರೀ ತೃಪ್ಯತು । ಪಂಚಶಿಖಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು ॥

ಆಚಾರ್ಯತರ್ಪಣಮ್ ೧.

ಓಂ ಸುಮಂತುಜೈಮಿನಿವೈಶಂಪಾಯನಪೈಲಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಭಾರತಮಹಾಭಾರತಧರ್ಮಾಚಾರ್ಯಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು (ಇತಿ ತ್ರಿಃ) ॥ ಜಾನಂತಿಬಾಹವಿ ಗಾರ್ಗ್ಯ ಗೌತಮಶಾಕಲ್ಯಬಾಭ್ರವ್ಯಮಾಂಡವ್ಯ ಮಾಂಡೂಕೇಯಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು ॥ ಗಾರ್ಗೀವಾಚಕ್ನವೀ ತೃಪ್ಯತು । ವಡವಾಪ್ರಾತಿಥೇಯೀ ತೃಪ್ಯತು । ಸುಲಭಾಮೈತ್ರೇಯೀ ತೃಪ್ಯತು । ಕಹೋಳಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಕೌಷೀತಕಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮಹಾಕೌಷೀತಕಂ । ಭರದ್ವಾಜಂ । ಪೈಂಗ್ಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮಹಾಪೈಂಗ್ಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸುಯಜ್ಞಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸಾಂಖ್ಯಾಯನಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಐತರೇಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮಹೈತರೇಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಶಾಕಲಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಬಾಷ್ಕಲಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸುಜಾತವಕ್ತ್ರಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಔದವಾಹಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮಹೌದವಾಹಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸೌಜಾಮಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಶೌನಕಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಆಶ್ವಲಾಯನಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಯೇಚಾನ್ಯೇ ಆಚಾರ್ಯಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ತೃಪ್ಯಂತು ॥

---

೧. ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತೀ ಅಗ್ನೇಯಿಮುಖಃ (ಕುಶಮೂಲಾಗ್ರೈಃ) ತರ್ಜನ್ಯಂಗುಷ್ಠಮಧ್ಯಪಿತೃತೀರ್ಥೇನ ಆಚಾರ್ಯತರ್ಪಣಂ ತ್ರಿಃ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಟಿಪ್ಪಣಿ:— ಉಪವೀತವನ್ನು ಎಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು (ಪಿತೃತರ್ಪಣಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದವರು ಬಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು) ಆಗ್ನೇಯಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ದರ್ಭೆಗಳ ತುದಿ ಬುಡಗಳಿಂದ) ಪಿತೃತೀರ್ಥವೆನಿಸುವ ತರ್ಜನಿ ಅಂಗುಷ್ಠ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಮೂರು ಮೂರಾವರ್ತಿ ಆಚಾರ್ಯತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಪಿತೃತರ್ಪಣಮ್ ೧.

ಅಸ್ಮತ್ಪಿತರಂ (ತಂದೆ)......ಶರ್ಮಾಣಂ......ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಸ್ತರ್ಪಯಾಮಿ (ಏವಂ ತ್ರಿಃ) ಅಸ್ಮತ್ **ಪಿತಾಮಹಂ** (ಅಜ್ಜ = ತಂದೆಯ ತಂದೆ)......ಶರ್ಮಾಣಂ......ಗೋತ್ರಂ ರುದ್ರರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿ ಸಂಕರ್ಷಣಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಸ್ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ३ ॥ **ಪ್ರಪಿತಾಮಹಂ** (ಮುತ್ತಜ್ಜ = ತಂದೆಯ ತಂದೆಯ ತಂದೆ).........ಶರ್ಮಾಣಂ......ಗೋತ್ರಂ ಆದಿತ್ಯರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿ ವಾಸುದೇವಂ ಸ್ವಧಾನಮಸ್ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ३ ॥ **ಮಾತರಂ** (ತಾಯಿ)......ದಾಂ......ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾನಮಸ್ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ३ ॥ **ಪಿತಾಮಹೀಂ** (ಅಜ್ಜಿ...ತಂದೆಯ ತಾಯಿ) .....ದಾಂ ರುದ್ರ... ಸಂಕರ್ಷಣಂ......॥ ३ ॥ **ಪ್ರಪಿತಾಮಹೀಂ** (ಮುತ್ತಜ್ಜಿ = ತಂದೆಯ ತಂದೆಯ ತಾಯಿ)......ದಾಂ.. ...ಗೋತ್ರಾಂ ಆದಿತ್ಯ... ವಾಸುದೇವಂ......॥ ३ ॥ **ಸಾಪತ್ನಜನನೀಂ** (ಸವತಿ ತಾಯಿ = ತಂದೆಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿ)......ದಾಂ......ಗೋತ್ರಾಂ ವಸು ......ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ......॥ ३ ॥ **ಮಾತಾಮಹಂ** (ಅಜ್ಜ = ತಾಯಿಯ ತಂದೆ)......ಶರ್ಮಾಣಂ......ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಸ್ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ३ ॥ **ಮಾತುಃ ಪ್ರಪಿತಾಮಹಂ** (ಮುತ್ತಜ್ಜ = ತಾಯಿಯ ತಂದೆಯ ತಂದೆ)......ಶರ್ಮಾಣಂ..... ಗೋತ್ರಂ ರುದ್ರ......ಸಂಕರ್ಷಣಂ......॥ ३ ॥ **ಮಾತುಃ ಪಿತಾಮಹಂ** (ತಾಯಿಯ ಮುತ್ತಜ್ಜ = ತಾಯಿಯ ತಂದೆಯ ಅಜ್ಜ)......ಆದಿತ್ಯ......ವಾಸುದೇವಂ ......॥ ३ ॥ **ಮಾತಾಮಹೀಂ**

---

೧. ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತೀ **ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖಃ** ತರ್ಜನ್ಯಂಗುಷ್ಠಮಧ್ಯ ಪಿತೃತೀರ್ಥೇನ ಕುಶಮೂಲಾಗ್ರೈಃ ಶಾಲಿಗ್ರಾಮಶಿಲಾತೀರ್ಥೇನ ಸಂಬಂಧನಾಮಗೋತ್ರಸ್ವಧಾಶಬ್ದಾನುಚ್ಚಾರ್ಯ ತ್ರಿವಾರಂ ಏಕವಾರಂ ಉಕ್ತಕ್ರಮೇಣ ತರ್ಪಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

(ಅಜ್ಜಿ = ತಾಯಿಯ ತಾಯಿ) .....ದಾಂ........ಗೋತ್ರಾಂ ವಸು........ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ........ ॥ ೧ ॥ **ಮಾತುಃಪಿತಾಮಹೀಂ** (ಮುತ್ತಜ್ಜಿ= ತಾಯಿಯ ತಂದೆಯ ತಾಯಿ)......ದಾಂ...ಗೋತ್ರಾಂ ರುದ್ರ...... ಸಂಕರ್ಷಣಂ॥ ೧ ॥ **ಮಾತುಃ ಪ್ರಪಿತಾಮಹೀಂ** (ತಾಯಿಯ ಅಜ್ಜನ ತಾಯಿ)......ದಾಂ......ಗೋತ್ರಾಂ ಆದಿತ್ಯ......ವಾಸುದೇವಂ... ॥ ೧ ॥ **ಆತ್ಮಪತ್ನೀಂ** (ಹೆಂಡತಿ)........ನಾವಿನ್ನಾಂ........ಗೋತ್ರಾಂ ವಸು........ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ........ ॥ ೧ ॥ **ಅಸ್ಮತ್ಸುತಂ** (ಮಗ= ಸಹೋದರನ ಮಗ)........ಶರ್ಮಾಣಂ........ಗೋತ್ರಂ ವಸು....ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ....॥೧॥ **ಭ್ರಾತರಂ**(ಸಹೋದರ)........ಶರ್ಮಾಣಂ........ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ...........ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ...........॥ ೧ ॥ **ತತ್ಪತ್ನೀಂ** ॥ ೧ ॥

ಟಿಪ್ಪಣಿ:— ಉಪವೀತವನ್ನು ಎಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪಿತೃತೀರ್ಥವೆಂದೆನಿಸುವ ತರ್ಜನ್ಯಂಗುಷ್ಠಗಳ ಮಧ್ಯದಿಂದ (ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಮಡಚಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ತುದಿ ಮತ್ತು ಬುಡಗಳಿಂದ) ನಿರ್ಮಾಲ್ಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಶಾಲಿಗ್ರಾಮ ತೀರ್ಥದಿಂದಲೇ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ಪಿತೃತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ತರ್ಪಣ ಕೊಡುವಾಗ ಅನಾಮಿಕಾ ಬೆರಳಿಗೆ ಚಿನ್ನದ, ತರ್ಜನಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಉಂಗುರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ವಿಶೇಷವು. ತಂದೆಯು ಜೀವಂತನಾಗಿರುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಮಾಡಿ ದೇವರ್ಷಿ ಆಚಾರ್ಯ ಯಮತರ್ಪಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಪಿತೃತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು. ತರ್ಪಣಗಳನ್ನು ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ನದಿಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಬರೀ ನೆಲದ ಮೇಲಾಗಲೀ ಕೊಡಕೂಡದು. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಪಿತೃತರ್ಪಣವನ್ನು ಎಳ್ಳು ಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಕೊಡಬೇಕು.

ಕ್ರಮ:— ಆದೌಪಿತಾ ತಥಾ ಮಾತಾ ಸಾಪತ್ನಜನನೀ ತಥಾ । ಮಾತಾಮಹಾಃ ಸಪತ್ನೀಕಾ ಆತ್ಮಪತ್ನೀ ತದಂತರಮ್ । ಸುತಭ್ರಾತೃಪಿತೃವ್ಯಾಶ್ಚ ಮಾತುಲಾಃ ಸಹಭಾರ್ಯಕಾಃ॥ ದುಹಿತಾ ಭಗಿನೀ ಚೈವ ದೌಹಿತ್ರೋ ಭಾಗಿನೇಯಕಃ । ಪಿತೃಷ್ವಸಾ ಮಾತೃಷ್ವಸಾ ಶ್ವಶುರೌ ಸ್ಯಾಲಕಸ್ತಥಾ । ಭಾವುಕೋ ಗುರುರಾಚಾರ್ಯಃ ಸ್ವಾಮಿನಾ ಸಖಾ ಯಥಾ ಕ್ರಮಂ॥

ತತ್ಪುತ್ರಂ ॥ ೧ ॥ **ಪಿತೃವ್ಯಂ** (ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ) ॥ ೧ ॥ **ತತ್ಪತ್ನೀಂ** ॥ ೧ ॥ **ತತ್ಪುತ್ರಂ** ॥ ೧ ॥ **ಮಾತುಲಂ** (ಸೋದರ ಮಾವ) ॥ ೧ ॥ **ತತ್ಪತ್ನೀಂ** ॥ ೧ ॥ **ತತ್ಪುತ್ರಂ** ॥ ೧ ॥ **ದುಹಿತರಂ** (ಮಗಳು) ॥ ೧ ॥ **ತದ್ಭರ್ತಾರಂ** ॥ ೧ ॥ **ಭಗಿನೀಂ** (ಸೋದರಿ) ॥ ೧ ॥ **ದೌಹಿತ್ರಂ** (ಮಗಳ ಮಗ) ॥ ೧ ॥ **ದೌಹಿತ್ರೀಂ** (ಮಗಳ ಮಗಳು) ॥ ೧ ॥ **ಭಾಗಿನೇಯಕಂ** (ಸೋದರಳಿಯ) ॥ ೧ ॥ **ಪಿತೃಷ್ವಸಾರಂ** (ಸೋದರ ಅತ್ತೆ) ॥ ೧ ॥ **ತದ್ಭರ್ತಾರಂ** ॥ ೧ ॥ **ತತ್ಪುತ್ರಂ** ॥ ೧ ॥ **ಮಾತೃಷ್ವಸಾರಂ** (ತಾಯಿಯ ಸಹೋದರಿಯು) ॥ ೧ ॥ **ತದ್ಭರ್ತಾರಂ** ॥ ೧ ॥ **ತತ್ಪುತ್ರಂ** ॥ ೧ ॥ **ಶ್ವಶುರಂ** (ಮಾವ) ॥ ೧ ॥ **ಶ್ವಶ್ರೂಂ** (ಅತ್ತೆ) ॥ ೧ ॥ **ಸ್ಯಾಲಕಂ** (ಭಾವ ಮೈದುನ = ಹೆಂಡತಿಯ ಅಣ್ಣ, ತಮ್ಮ) (ಸಪತ್ನೀಕಂ) ॥ ೧ ॥ **ಭಾವುಕಂ** (ಅಕ್ಕನ ಇಲ್ಲವೆ ತಂಗಿಯ ಗಂಡ) ॥ ೧ ॥ **ಗುರುಂ** (ಮಂತ್ರೋಪದೇಷ್ಟಾರಂ, ತಂದೆ) **ಸಪತ್ನೀಕಂ** ॥ ೧ ॥ **ಆಚಾರ್ಯಂ** (ಸದ್ವಿದ್ಯೋಪದೇಷ್ಟಾರಂ) **ಸಪತ್ನೀಕಂ** ॥ ೧ ॥ **ಸ್ವಾಮಿನಂ** (ಯಜಮಾನ) **ಸಪತ್ನೀಕಂ** ॥ ೧ ॥ **ಅಸ್ಮತ್ಸಖಾಯಂ** (ಸ್ನೇಹಿತ) **ಸಪತ್ನೀಕಂ** ॥ ೧ ॥

ಸೂಚನೆ:— ತಿಲತರ್ಪಣ **ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ** ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದವರು ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಸಂಕ್ರಮಣ ಮೊದಲಾದ ಷಣ್ಣವತಿ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷ್ಣಾಂಗಾರ ಚತುರ್ದಶಿ (ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ಚತುರ್ದಶಿ ತಿಥಿಯು ಮಂಗಳವಾರ ಬಂದರೆ) ದಿವಸವೂ ತಿಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಭೀಷ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ದಿವಸ ಎಲ್ಲವರೂ (ಜೀವಿತಪಿತೃಗಳು ಸಹ್ಯದಿಂದಲೇ) ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ತಿಲತರ್ಪಣ ಕೊಡಬೇಕು.

ಭೀಷ್ಮಾರ್ಘ್ಯಮಂತ್ರಃ:— ವೈಯಾಘ್ರಪಾದಗೋತ್ರಾಯ ಸಾಂಕೃತಿಪ್ರವರಾಯ ಚ ॥ ಅಪುತ್ರಾಯ ದದಾಮ್ಯೇತಜ್ಜಲಂ ಭೀಷ್ಮಾಯ ವರ್ಮಣೇ ॥ ವಸೂನಾಮವತಾರಾಯ ಶಂತನೋರಾತ್ಮಜಾಯ ಚ ॥ ಅರ್ಘ್ಯಂ ದದಾಮಿ ಭೀಷ್ಮಾಯ ಆಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣೇ ॥ ಗಂಗಾಪುತ್ರಾಯ ಭೀಷ್ಮಾಯ ಇದಮಸ್ತು ತಿಲೋದಕಮ್ ॥

ಯಮತರ್ಪಣಮ್ ೧.

ಓಂ ಯಮಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಧರ್ಮರಾಜಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮೃತ್ಯುಂ । ಅಂತಕಂ । ವೈವಸ್ವತಂ । ಕಾಲಂ । ಸರ್ವಭೂತಕ್ಷಯಂ । ಔದುಂಬರಂ । ದಧ್ನಂ । ನೀಲಂ । ಪರಮೇಷ್ಠಿನಂ । ವೃಕೋದರಂ । ಚಿತ್ರಂ । ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಯಮೋ ನಿಹಂತಾ ಪಿತೃಧರ್ಮರಾಜೋ ವೈವಸ್ವತೋ ದಂಡಧರಶ್ಚ ಕಾಲಃ । ಪ್ರೇತಾಧಿಪೋ ದತ್ತಕೃತಾನುಸಾರೀ ಕೃತಾಂತ ಏತದ್ದಶಕೃಜ್ಜಪಂತಿ ॥

ಅಥ ಸಂಕ್ಷೇಪ ತರ್ಪಣಮ್ ೨.

ಆಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಂ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಮಾನವಾಃ । ತೃಪ್ಯಂತು ಪಿತರಸ್ಸರ್ವೇ ಮಾತೃಮಾತಾಮಹಾದಯಃ ॥ ಅತೀತಕುಲಕೋಟೀನಾಂ ಸಪ್ತದ್ವೀಪನಿವಾಸಿನಾಮ್ । ಆಬ್ರಹ್ಮಭುವನಾಲ್ಲೋಕಾದಿದಮಸ್ತು ಕುಶೋ(ತಿಲೋ)ದಕಮ್ ॥

ಸೂತ್ರನಿಷ್ಪೀಡನಮ್. ೩.

ಯೇ ಕೇ ಚಾಸ್ಮತ್ಕುಲೇ ಜಾತಾ ಅಪುತ್ರಾ ಗೋತ್ರಿಣೋ ಮೃತಾಃ । ತೇ ಗೃಹ್ಣಂತು ಮಯಾ ದತ್ತಂ ಸೂತ್ರನಿಷ್ಪೀಡನೋದಕಮ್.

೧. ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತೀ ದೇವತೀರ್ಥೇನ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಸ್ಸನ್.

ಟಿಪ್ಪಣಿ:— ಉಪವೀತವನ್ನು ಎಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ದೇವತರ್ಪಣದಂತೆ ಯಮತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದು.

೨. ಪಿತೃತರ್ಪಣಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದು ಮೇಲೆ ಬರೆದಂತೆ ವಿಸ್ತೃತ ತರ್ಪಣ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಅಶಕ್ತರಾಗಿರುವವರು ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮೂರು ತರ್ಪಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕು.

೩. ಪಿತೃತರ್ಪಣಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದವರು ಸೂತ್ರಕೇಶ ವಸ್ತ್ರ ನಿಷ್ಪೀಡನೋದಕಗಳನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು.

ಸಣ್ಣವಿಷಿ ದಿವಸಗಳಿಗೆ ಉಡುಪಿ ಪಂಚಾಂಗದಲ್ಲಿ ' ಈ ಗುರುತು ಕೊಡುತ್ತಾ ಇದೆ.

ಕುಶೋತ್ಸರ್ಜನಮ್

ಯೇಷಾಂ ಪಿತಾ ಚ ನ ಭ್ರಾತಾ ನ ಪುತ್ರೋ ನಾನ್ಯಗೋತ್ರಿಣಃ ತೇ ಸರ್ವೇ ತೃಪ್ತಿಮಾಯಾಂತು ಮಯೋತ್ಸೃಷ್ಟೈಃ ಕುಶೈಸ್ತಥಾ । (ಇತಿ ವಿಸರ್ಜಯೇತ್)

ಸಮಾಪನಮ್

ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸೇಂದ್ರಿಯೈರ್ವಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾತ್ಮನಾ ವಾನುಸೃತಸ್ವಭಾವಮ್ । ಕರೋಮಿ ಯದ್ಯತ್ ಸಕಲಂ ಪರಸ್ಮೈ ನಾರಾಯಣಾಯೇತಿ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಅನೇನ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ ದೇವರ್ಷಿ (ಪಿತೃ) ತರ್ಪಣೇನ ಭಗವಾನ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜನಾರ್ದನ ವಾಸುದೇವಾತ್ಮಕಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ॥ ಆಚಮ್ಯ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ನಾಮತ್ರಯಂ ಜಪೇತ್ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

ವೈಶ್ವದೇವಹೋಮಃ

॥ ೧ ॥ (ದೇವಪೂಜಾನಂತರಂ ಅಗ್ನೇಃ ಪಶ್ಚಿಮತ ಆಸನೇ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖ ಉಪವಿಶ್ಯ, ದ್ವಿರಾಚಮ್ಯ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಂ ಕೃತ್ವಾ, ದೇಶಕಾಲಾದೀನುಚ್ಚಾರ್ಯ) ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತ ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಯಜ್ಞನಾಮಕ ಹರಿಣೀಪತಿ ಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ॥ ೨ ॥ ಪಂಚಸೂನಾಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥಂ ಚ ಪ್ರಾತಸ್ಸಾಯಂ ವೈಶ್ವದೇವಹೋಮಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ॥

ಅಗ್ನಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಮ್

ಅಗ್ನಯೇ ನಮಃ (ಇತಿ ಚತುರ್ವಾರಮುಕ್ತ್ವಾ ಅಕ್ಷತಾನ್ ಸಮರ್ಪ್ಯ) ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವರೋಮ್ (ಇತ್ಯಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯೇತ್)

---

೧. ಪ್ರತಿ ಪಾಕಾನಂತರವೂ ವಿಷ್ಣ್ವರ್ಪಿತವಾದ ನೈವೇದ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಮತ್ತು ಸಾಯಂಕಾಲ ಎರಡು ವೇಳೆಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವೈಶ್ವದೇವಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಉತ್ತಮಪಕ್ಷವು ಅಥವಾ "ಪ್ರಾತಸ್ಸಾಯಂ ವೈಶ್ವದೇವಹೋಮಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ" ಎಂತ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡು ಹೊತ್ತಿನ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ದೇವಪೂಜಾನಂತರ ಜಲಪಾತ್ರ, ವಿಷ್ಣ್ವರ್ಪಿತವಾದ ನೈವೇದ್ಯ ತುಪ್ಪ ಅಕ್ಕಿಕಾಳು ಸಹಿತ ನೈವೇದ್ಯಪಾಕಮಾಡಿದ ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕೂತುಕೊಂಡು ವೈಶ್ವದೇವ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

೨ ಪಂಚಸೂನಾ = ಖಂಡನ (ತುಂಡುಮಾಡುವುದು) ಪೇಷಣ (ಅರಿಯುವುದು) ಚುಲ್ಲೀ (ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಸುಡುವುದು) ಭರ್ಜನ (ಹುರಿಯುವುದು) ಉದಕುಂಭ (ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಆವಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸುವುದು) ಧಾನ್ಯ ಶಾಕಾದಿ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವ ಈ ಐದು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಪಂಚಸೂನಗಳು. ಇದು ದೋಷವಾದುದರಿಂದ ಈ ದೋಷವು ವೈಶ್ವದೇವದಿಂದ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ವೈಶ್ವದೇವವನ್ನು ಏಕಾದಶೀ ದಿನವೂ ತಪ್ಪಿಸಿಬಿಡದೇ ಮಾಡತಕ್ಕದು.

ಅಗ್ನ್ಯಾವಾಹನಮ್

ಜುಷ್ಟೋದಮೂನಾ ಆತ್ರೇಯೋ ವಸುಶ್ರುತೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಅಗ್ನ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಜುಷ್ಟೋ ದಮೂನಾ ಅತಿಥಿರ್ದುರೋಣ ಇಮಂ ನೋ ಯಜ್ಞಮುಪಯಾಹಿ ವಿದ್ವಾನ್ । ವಿಶ್ವಾ ಅಗ್ನೇ ಅಭಿಯುಜೋ ವಿಹತ್ಯಾ ಶತ್ರೂಯತಾ ಮಾಭರಾ ಭೋಜನಾನಿ ॥ (ಏಹ್ಯಗ್ನ ಇತ್ಯಾದಿ ಚ)

ಅಗ್ನಿಧ್ಯಾನಮ್

ಓಂ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತಂ ವಂದೇ ಜಾತವೇದಂ ಹುತಾಶನಮ್ । ಸುವರ್ಣವರ್ಣಮನಲಂ ಸಮಿದ್ಧಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ ॥ ಶ್ರೀಯಜ್ಞಪುರುಷಾಯ ನಮಃ ॥

ಓಂ ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗೇತ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಗೌತಮೋ ವಾಮದೇವೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಅಗ್ನಿಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾ ತ್ರಯೋ ಅಸ್ಯ ಪಾದಾ ದ್ವೇ ಶೀರ್ಷೇ ಸಪ್ತ ಹಸ್ತಾಸೋ ಅಸ್ಯ ॥ ತ್ರಿಧಾ ಬದ್ಧೋ ವೃಷಭೋ ರೋರವೀತಿ ಮಹೋ ದೇವೋ ಮರ್ತ್ಯಾಂ ಆವಿವೇಶ ॥

ಅಗ್ನೇ ಶಾಂಡಿಲ್ಯಗೋತ್ರ ವೈಶ್ವಾನರ ಮೇಷಾರೂಢ ವರಪ್ರದ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೋ ದೇವ ಮಮ ಸಮ್ಮುಖೋ ಭವ ॥

೧. ಪರಿಷೇಕಃ

ಅದಿತೇಽನುಮನ್ಯಸ್ವ । ಅನುಮತೇಽನುಮನ್ಯಸ್ವ । ಸರಸ್ವತೇಽನುಮನ್ಯಸ್ವ । ದೇವಸವಿತಃ ಪ್ರಸುವ ॥ ೧ ॥ (ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಪರಿಷಿಚ್ಯ ॥)

---

೧. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲೆ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಬಲದಿಂದ ಎಡಕ್ಕೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ [illegible]ಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೇಲಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪರಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು ।

ಅಗ್ನ್ಯಲಂಕರಣಮ್

ಓಂ ವಿಶ್ವಾನಿನ ಇತಿ ತಿಸೃಣಾಂ ಮಧ್ಯಮಾತ್ರೇಯೋ ವಸುಶ್ರುತೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಅಗ್ನ್ಯಲಂಕರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

ಓಂ ವಿಶ್ವಾನಿನೋ ದುರ್ಗಹಾ ಜಾತವೇದಃ ಸಿಂಧುಂ ನನಾವಾ ದುರಿತಾತಿಪರ್ಷಿ । ಅಗ್ನೇ ಅತ್ರಿವನ್ನಮಸಾ ಗೃಣಾನೋ ಽಸ್ಮಾಕಂ ಬೋಧ್ಯವಿತಾ ತನೂನಾಮ್ ॥ ಯಸ್ತ್ವಾಹೃದಾ ಕೀರಿಣಾಮನ್ಯಮಾನೋ ಮರ್ತ್ಯಂ ಮರ್ತ್ಯೋ ಜೋಹವೀಮಿ ॥ ಜಾತವೇದೋ ಯಶೋ ಅಸ್ಮಾಸುಧೇಹಿ ಪ್ರಜಾಭಿರಗ್ನೇ ಅಮೃತತ್ವಮಸ್ಯಾಮ್ ॥ ಯಸ್ಮೈತ್ವಂ ಸುಕೃತೇ ಜಾತವೇದ ಉ ಲೋಕಮಗ್ನೇ ಕೃಣವಸ್ಯೋನಮ್ ॥ ಅಶ್ವಿನಂ ಸುಪುತ್ರಿಣಂ ವೀರವಂತಂ ಗೋಮಂತಂ ರಯಿಂ ನಶತೇಸ್ವಸ್ತಿ ॥ (ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಅಗ್ನಿಮಲಂಕೃತ್ಯ)

ಷಡಂಗಧ್ಯಾನಮ್

ಭೃಗುಋಷಿಃ ಗಾಯತ್ರೀಛಂದಃ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿರ್ದೇವತಾ । ಸಹಸ್ರಾರ್ಚಿಷೇ ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ । ಸ್ವಸ್ತಿಪೂರ್ಣಾಯ ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಉತ್ತಿಷ್ಠ ಪುರುಷಾತ್ಮನೇ ಶಿಖಾಯೈ ವೌಷಟ್ ॥ ಧೂಮವ್ಯಾಪಿನೇ ಕವಚಾಯ ಹುಮ್ । ಸಪ್ತಜಿಹ್ವಾತ್ಮನೇ ನೇತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ವಷಟ್ ॥ ಧನುರ್ಧರಾಯ ಅಸ್ತ್ರಾಯಫಟ್ ॥ ತ್ರಿನಯನಮರುಣಾಸ್ತ್ರಾಬದ್ಧಮೌಲಿಂ ಸುಶುಕ್ಲಾಂಶುಕಮರುಣಮನೇಕಾಕಲ್ಪಮಂಭೋಜಸಂಸ್ಥಮ್ ॥ ಅಭಿಮತವರಶಕ್ತಿಂ ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಭೀತಿಹಸ್ತಂ ನಮತ ಕನಕಮಾಲಾಲಂಕೃತಾಂಗಂ ಕೃಶಾನುಮ್ ॥ ವೈಶ್ವಾನರಾಯ ನಮಃ ॥ ವೈಶ್ವಾನರಾಯ ವಿದ್ಮಹೇ । ಲಾಲಿಲೀಲಾಯ ಧೀಮಹಿ । ತನ್ನೋ ವಹ್ನಿಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥

ಭಗವದ್ಧ್ಯಾನಾವಾಹನೇ

ಅಂಗಾರವರ್ಣಮಭಿತೋಽಂಡಬಹಿಃ ಪ್ರಭಾಭಿರ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಪರಶ್ವಧ ಧನುರ್ಧರಮೇಕವೀರಮ್ ॥ ಧ್ಯಾಯೇದಜೇಶಪುರಹೂತಮುಖೈಸ್ತುವದ್ಭಿರಾವೀತಮಾತ್ಮಪದವೀಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯಂತಮ್ ॥ ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಭಗವನ್ನಾಗಚ್ಛಾಗಚ್ಛ ಸಶ್ರೀಕಂ ಸಪರಿವಾರಂ ಶ್ರೀ ಪರಶುರಾಮಂ ಮಮ ಹೃತ್ಕಮಲಾತ್ ಅಗ್ನಿಮಧ್ಯೇ ಆವಾಹಯಾಮಿ ॥ ರಂ ರಾಮಾಯ ನಮಃ ॥ ಪರಶುರಾಮಾಯ ನಮಃ ॥ ಆಸನಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಸ್ವಾಗತಂ ॥ ಅರ್ಘ್ಯಂ ॥ ಪಾದ್ಯಂ ॥ ಆಚಮನಂ ॥ ಮಧುಪರ್ಕಂ ॥ ಪುನರಾಚಮನಂ ॥ ಸ್ನಾನಂ ॥ ವಸ್ತ್ರಂ ॥ ವಿಭೂಷಣಂ ॥ ಉಪವೀತಂ ॥ ಗಂಧಂ ॥ ಪುಷ್ಪಂ ॥ ಧೂಪಂ ॥ ದೀಪಂ ನೈವೇದ್ಯಂ (ಆಜ್ಯಂ) ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಧ್ಯಾನಾವಾಹನಾದಿ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಾನ್ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಆಹುತಯಃ

(ಸವ್ಯಪಾಣಿಂ ಹೃದಯೇ ನಿಧಾಯ)

ಓಂ ಭೂಃ ಸ್ವಾಹಾ ಅಗ್ನಯೇ ಶ್ರೀ ಅನಿರುದ್ಧಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ।
ಓಂ ಭುವಸ್ಸ್ವಾಹಾ ವಾಯವೇ ಶ್ರೀ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ।
ಓಂ ಸ್ವಸ್ಸ್ವಾಹಾ ಸೂರ್ಯಾಯ ಶ್ರೀ ಸಂಕರ್ಷಣಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ।
ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ವಸ್ಸ್ವಾಹಾ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಶ್ರೀ ವಾಸುದೇವಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ । (ಇತಿ ಆಜ್ಯೇನ ವ್ಯಾಹೃತಿಹೋಮಂ ಹುತ್ವಾ, ಅನ್ನಂ ತ್ರಿಧಾ ವಿಭಜ್ಯ ಅಭಿಘಾರ್ಯ) ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಸ್ವಾಹಾ ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ (ಇತಿ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರೇಣ ಆಹುತಯಃ) ಓಂ ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಃ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ ಸಹಸ್ರಪಾತ್ ॥ ಸ ಭೂಮಿಂ ವಿಶ್ವತೋ ವೃತ್ವಾ ತ್ಯತಿಷ್ಠದ್ದಶಾಂಗುಲಮ್ ॥ ಓಂ ಪುರುಷಾಯ ಸ್ವಾಹಾ ಓಂ ಪುರುಷಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ (ಇತಿ ೧೬ ಋಗ್ಭಿಃ ಪುರುಷಸೂಕ್ತೇನ

೧೬ ಆಹುತಯಃ) ಓಂ ಕ್ಲೀಂ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಸ್ವಾಹಾ ಓಂ ಕ್ಲೀಂ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ (ಇತಿ ೧೨)

ಓಂ ಸೂರ್ಯಾಯ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಸೂರ್ಯಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಸೋಮಾಯ ವನಸ್ಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಅಗ್ನೀಸೋಮಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಧನ್ವಂತರಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಇಂದ್ರಾಯ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಇದಂ ನ ಮಮ (ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಾದ್ರ್ರಾಮಲಕಮಿತಮನ್ನಂ ಹುತ್ವಾ ಹಸ್ತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಪುನರ್ವ್ಯಾಹೃತಿಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್) ॥ ಪರಿಷಿಚ್ಯ ॥ ಧ್ಯಾಯಾಮಿತ್ಯಗ್ನೇರುತ್ತರಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ)

ಉಪಸ್ಥಾನಮ್

ಓ ಚ ಮೇ ಸ್ವರಶ್ಚ ಮೇ ಯಜ್ಞೋಪಚತೇ ನಮಶ್ಚ ॥ ಯತ್ತೇ ನ್ಯೂನಂ ತಸ್ಮೈತ ಉಪಯತ್ತೇತಿರಿಕ್ತಂ ತಸ್ಮೈತೇ ನಮಃ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ನಮಃ ॥ ಸ್ವಸ್ತಿ ॥ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ಮೇಧಾಂ ಯಶಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಶ್ರಿಯಂ ಬಲಮ್ ॥ ಆಯುಷ್ಯಂ ತೇಜ ಆರೋಗ್ಯಂ ದೇಹಿ ಮೇ ಹವ್ಯವಾಹನ ॥ ದೇಹಿಮೇ ಹವ್ಯವಾಹನ ಓಂ ನಮ ಇತಿ ॥ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರಾದೀನುಚ್ಚಾರ್ಯ ಅಭಿವಾದಯೇತ್ ॥

ಹುತಭಸ್ಮಧಾರಣಮ್

ಓಂ ಮಾನಸ್ತೋಕೇತ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಕುತ್ಸೋರುದ್ರೋ ಜಗತೀ ॥ ವಿಭೂತಿಗ್ರಹಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಾನಸ್ತೋಕೇ ತನಯೇ ಮಾನ ಆಯೌ ಮಾನೋ ಗೋಷು ಮಾನೋ ಅಶ್ವೇಷು ರೀರಿಷಃ ॥ ವೀರಾನ್ಮಾನೋ ರುದ್ರಭಾಮಿತೋ

ವಧೀ ಹ್ವರ್ವಿಷ್ಮಂತಃ ಸದಮಿತ್ವಾ ಹವಾಮಹೇ ॥ (ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಭಸ್ಮ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಲಲಾಟೇ ಧಾರಯೇತ್)

ನಮಸ್ತೇ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಯ ನಮಸ್ತೇ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಯೇ । ನಮ ಆಹವನೀಯಾಯ ಮಹಾವೇದ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ ॥

ಅಗ್ನ್ಯಾರೋಪಣಮ್

ಅಯಂತೇ ಯೋನಿರಿತ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಗಾಥಿಪುತ್ರೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಅಗ್ನ್ಯಾರೋಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥ ಅಯಂತೇ ಯೋನಿರ್ಋತ್ವಿಯೋ ಯತೋ ಜಾತೋ ಅರೋಚಥಾಃ॥ ತಂ ಜಾನನ್ನಗ್ನ ಆರೋಹಥಾನೋ ವರ್ಧಯಾಗಿರಃ॥ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವರೋಮಗ್ನಿಂ ಆರೋಪಯಾಮಿ ॥

ಸಮಾಪನಮ್

ಅನೇನ ವೈಶ್ವದೇವಹೋಮೇನ ಭಗವಾನ್ ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀ ಭಾರತೀರಮಣಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಯಜ್ಞನಾಮಾತ್ಮಕ ಶ್ರೀ ಪರಶುರಾಮಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥ ಅಚ್ಯುತಾಯ ನಮಃ । ಅನಂತಾಯ ನಮಃ । ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮಃ ॥ (ಇತಿ ನಾಮತ್ರಯಂ ಜಪೇತ್) ಗಚ್ಛ ಗಚ್ಛ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ವಸ್ಥಾನಂ ಯಜ್ಞಪೂರುಷ । ಯತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ ದೇವಾಸ್ತತ್ರ ಗಚ್ಛ ಹುತಾಶನ ॥ (ಇತಿ ದೇವಯಜ್ಞಃ)

ಬಲಿಹರಣಮ್ ೧

(ದಕ್ಷಿಣಭಾಗೇ ಭೂಮಿಂ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ ಚಕ್ರಾಕಾರಂ ಮಂಡಲಂ ಕೃತ್ವಾ ತದುಪರಿ ದ್ವಿತೀಯಭಾಗಮನ್ನಮಾದಾಯ ಪ್ರಾಚೀಮಾರಭ್ಯ ಈಶಾನೀಪರ್ಯಂತಂ) ೧ ಸೂರ್ಯಾಯಸ್ವಾಹಾ । ೨. ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ । ೩. ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ವಾಹಾ । ೪. ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ।

೧. ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಪ್ರಕಾರ ಬಲಿ ಹಾಕಬೇಕು.

೫. ಸೋಮಾಯ ವನಸ್ಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ । ೬. ಅಗ್ನೀಷೋಮಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಹಾ । ೭. ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ೮. ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಹಾ । ೯. ಧನ್ವಂತರಯೇ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೦. ಇಂದ್ರಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೧. ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೨. ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೩. ಅದ್ಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೪. ಓಷಧಿವನಸ್ಪತಿಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೫. ಗೃಹಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೬. ಗೃಹದೇವತಾಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೭. ವಾಸ್ತುದೇವತಾಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ಇತಿ ದತ್ವಾ ಚಕ್ರಾದ್ಬಹಿಃ ಪ್ರಾಚ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಕ್ಸಂಸ್ಥಂ) ೧೮. ಇಂದ್ರಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ೧೯. ಇಂದ್ರಪುರುಷೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ) (ದಕ್ಷಿಣತ ಉದಕ್ಸಂಸ್ಥಂ) ೨೦. ಯಮಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ೨೧. ಯಮಪುರುಷೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ಪಶ್ಚಿಮತಃ ಪ್ರಾಕ್ಸಂಸ್ಥಂ) ೨೨. ವರುಣಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ೨೩. ವರುಣಪುರುಷೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ಉತ್ತರಸ್ಯಾಮುದಕ್ಸಂಸ್ಥಂ) ೨೪. ಸೋಮಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ೨೫. ಸೋಮ ಪುರುಷೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಚಕ್ರಮಧ್ಯೇ) ೨೬. ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಸ್ವಾಹಾ । (ತತ್ಪ್ರಾಚ್ಯಾಂ) ೨೭. ಬ್ರಹ್ಮಪುರುಷೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದಕ್ಷಿಣತಃ) ೨೮. ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ತದುಪರಿಭಾಗೇ) ೨೯. ಸರ್ವೇಭ್ಯೋ ಭೂತೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ಬ್ರಹ್ಮಣ ಉತ್ತರತಃ) ೩೦. ದಿವಾಚಾರಿಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ತದುಪರಿಭಾಗೇ) ೩೧. ನಕ್ತಂ ಚಾರಿಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ಚಕ್ರಾದ್ಬಹಿಃ ಈಶಾನ್ಯಕೋಣೇ) ೩೨. ರಕ್ಷೋಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । (ಇತಿ ಭೂತಯಜ್ಞಃ) (ಆಗ್ನೇಯಕೋಣೇ ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತೀ) ೩೩. (ತೃತೀಯ ಭಾಗಮನ್ನಾತ್) ಸ್ವಧಾ ಪಿತೃಭ್ಯಃ । (ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸವ್ಯಂ) (ನೈಋತ್ಯಕೋಣೇ) ೩೪. ಶ್ಯಾಮಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । (ವಾಯವ್ಯಕೋಣೇ) ೩೫. ಶಬಲಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । (೩೬. ಸನಕಾದಿಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋ ಹಂತ ॥)

(ಬಹಿರ್ಗತ್ವಾ ಗೃಹಾಂಗಣೇ ಜಲಮಾಸಿಚ್ಯ ಶ್ವಚಾಂಡಾಲಪತಿತ ಭೂತವಾಯಸೇಭ್ಯೋಽನ್ನಂ ಭೂಮೌ ವಿಕಿರೇತ್ ॥) ಇಂದ್ರ ವಾರುಣ ವಾಯವ್ಯಯಾಮ್ಯನೈಋತಿಕಾಶ್ಚಯೇ । ತೇ ಕಾಕಾಃ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಂತು ಭೂಮ್ಯಾಂ ಪಿಂಡಂ ಮಯೋಜ್ಝಿತಮ್ ॥ (ಇತಿ ಪಿತೃಯಜ್ಞಶೇಷೇಣ

ದದ್ಯಾತ್) ಯೇ ಭೂತಾಃ ಪ್ರಚರಂತಿ ದಿವಾನಕ್ತಂ ಬಲಿಮಿಚ್ಛಂತೋ ವಿತುದಸ್ಯ ಪ್ರೇಷ್ಯಾಃ ॥ ತೇಭ್ಯೋ ಬಲಿಂ ಪುಷ್ಟಿಕಾಮೋ ದದಾಮಿ ಮಯಿ ಪುಷ್ಟಿಂ ಪುಷ್ಟಿಪತಿರ್ದದಾತು ॥ (ಬಲಿದಾನೋತ್ತರಮಂಗಣ ಏವ ಗೋದೋಹನಮಾತ್ರಂ ತತ್ರಸ್ಥಿತ್ವಾಽತಿಥಿಮಾಕಾಂಕ್ಷೇತ್॥ ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತ ಪಾಣಿಪಾದ ಆಚಮ್ಯ ಗೃಹಂ ಪ್ರತಿ ವಿಶನ್ನಿಮಂ ಮಂತ್ರಂ ಪಠೇತ್ ॥)

ಓಂ ಶಾಂತಾಪೃಥಿವೀ ಶಿವಮಂತರಿಕ್ಷಂ ದ್ಯೌರ್ನೋ ದೇವ್ಯಭಯಂ ನೋ ಅಸ್ತು । ಶಿವಾ ದಿಶಃ ಪ್ರದಿಶ ಉದ್ದಿಶೋ ನ ಆಪೋ ವಿದ್ಯುತಃ ಪರಿಪಾಂತು ಸರ್ವತಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ॥

ಸರ್ವಾರಿಷ್ಟಶಾಂತಿರಸ್ತು ॥ (ಇತಿ ಜಪಿತ್ವಾ ವಿಷ್ಣುಂ ಸ್ಮೃತ್ವಾ ಕರ್ಮಾರ್ಪಯೇತ್ । ಇತಿ ಪಿತೃಯಜ್ಞಃ) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥ (ನಾಮತ್ರಯಂ ಜಪೇತ್)

ಔಪಾಸನಹೋಮಃ ೧.

(ಪ್ರಾತಸ್ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನಾನಂತರಂ ಅಗ್ನೇಃ ಪಶ್ಚಿಮತ ಉಪವಿಶ್ಯ ದ್ವಿರಾಚಮ್ಯ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಂ ಕೃತ್ವಾ, ಗಣಪತ್ಯಂತರ್ಗತ ವಿಶ್ವಂಭರ ರೂಪಿಣೇ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣವೇ ನಮಃ ಇತಿ ಸಂಸ್ಮೃತ್ಯ ದೇಶಕಾಲಾದೀನುಚ್ಚಾರ್ಯ) ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತ ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಯಜ್ಞನಾಮಕ ಶ್ರೀಹರಿಣೀಪತಿ ಶ್ರೀಪರಶುರಾಮ ಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀ ಪರಶುರಾಮ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಸಾಯಂಪ್ರಾತರೌಪಾಸನಹೋಮಂ ಕರಿಷ್ಯೇ (ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ) (ಪೂರ್ವವತ್ ಅಗ್ನಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾದಿಕಂ ಕುರ್ಯಾತ್)

---

೧. ವಿವಾಹವಾದ ಸಾಯಂಕಾಲ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಪ್ರಾತಸ್ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಾನಂತರ ಔಪಾಸನ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವಾಗಲೂ ಔಪಾಸನವನ್ನು ಆ ದಿವಸದ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲೂ ಮರುದಿವಸದ ಬೆಳಗಿನದ್ದೂ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಏಕಾದಶೀ ದಿನವೂ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮೀ ದಿನವೂ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದಾದುದರಿಂದಲೂ, ದಶಮಿ ದಿನವೂ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯ ಮೊದಲಿನ ದಿನವೂ "ಅದ್ಯ ಸಾಯಂ ಔಪಾಸನ ಹೋಮಂ ಕರಿಷ್ಯೇ" ಎಂತ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಎರಡು ಇಲ್ಲವೆ ಆರು ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಆಹುತಿಃ

(ಆಜ್ಯೇನ ವ್ಯಾಹೃತಿಹೋಮಂ ಹುತ್ವಾ ಸವ್ಯಪಾಣಿಂ ಹೃದಿ ನಿಧಾಯ ದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿನಾ ತಂಡುಲಮಾದಾಯ) ಓಂ ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧ ॥ (ವ್ಯಾಹೃತಿಂ ಹುತ್ವಾ) ಓಂ ಸೂರ್ಯಾಯ ಸ್ವಾಹಾ ಸೂರ್ಯಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ಪ್ರಜಾ ಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೨ ॥

(ಇತಿ ಹುತ್ವಾ ಪುನರ್ವ್ಯಾಹೃತಿಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್)

(ಅಗ್ನೇರುತ್ತರಪೂಜಾಂ ಉಪಸ್ಥಾನಾದಿಕಂ ಕೃತ್ವಾ ಹುತಭಸ್ಮ ಧೃತ್ವಾ) ಅನೇನ ಸಾಯಂಪ್ರಾತರೌಪಾಸನಹೋಮಕರಣೇನ ಭಗವಾನ್ ಹರಿಣೀಪತಿಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್

॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

---

೧. ಇದು ಸಾಯಂಕಾಲದ ಆಹುತಿಯು.

೨. ಇದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಆಹುತಿಯು.

ವೈಶ್ವದೇವ ಮಾಡತಕ್ಕವರು ಮೊದಲು ಔಪಾಸನಾಂಗ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತರುವಾಯ ವೈಶ್ವದೇವಾಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವು

ಪಾವಂಜೆ ಗುರುರಾವ್, ಇವರ

ಉಡುಪಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗ್ರಂಥಾಲಯದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.